Research Article

การสร้างสรรค์ละครเวทีสำหรับผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น

CREATIVE THEATRE FOR THE PEOPLE WITH VISUALLY IMPAIRED

อรดล แก้วประเสริฐ[1*] และ รชต รัตนธาดา[2]

Oradol Kaewprasert[1*] and Rachata Rattanathada[2]

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย[1*]

โรงเรียนกายอุปกรณ์สิรินธร คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย[2]

School of Communication Arts, Faculty of Communication Arts, University of the Thai Chamber of Commerce, Bangkok, Thailand[1*]

Sirindhorn school of Prosthetics and Orthotics, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University[2]

Email: oradol_kae@utcc.ac.th[1*]

Received: 2018-12-13
Revised: 2019-04-18
Accepted: 2019-08-08

บทคัดย่อ

งานสร้างสรรค์ละครเพื่อผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น เป็นงานสร้างสรรค์ที่ผลิตขึ้นในชั้นเรียนวิชาศิลปะการเล่าเรื่อง และโครงการ Voice of Love คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษาประยุกต์ทฤษฎีการเล่าเรื่อง และเสียงบรรยายภาพกับการผลิตละคร เพื่อผลิตละครสำหรับผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น บทความนี้เขียนถึงกระบวนการการคิดละครสร้างสรรค์โดยมีนักศึกษาเป็นจุดศูนย์กลาง จากการคิดบท ฝึกซ้อม ฝึกทำเสียงบรรยายภาพ และแสดงจริง ณ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ และวิเคราะห์ผลที่ได้จากงานสร้างสรรค์ละคร ณ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ จากผลการศึกษาสรุปได้ว่านักศึกษาผลิตละครได้จริง และกระบวนการผลิตทำให้เข้าใจผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น

คำสำคัญ: ผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น ละครแบบที่ผู้ชมมีส่วนร่วม เสียงบรรยายภาพ

ABSTRACT

Creative theatre for the people with visually impaired is the creative work in the Story Telling Course and Voice of love Project, School of Communication Arts, University of the Thai Chamber of Commerce. The objective of the production is to have the students apply story telling theories and audio description to produce a theatre for the people with visually impaired. This paper discusses the creative thinking process with the student-centered from scripting, rehearsal, audio description and performing at The Bangkok School for the Blind. The study also analyzes the production after performing at Bangkok School for the Blind. The conclusion is that the students are able to use the theory to produce play together and production process helps the students to understand the people with visually impaired.

Keywords: people with visually impaired, participatory theatre, audio description

บทนำ

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จัดทำโครงการ Voice of Love เป็นโครงการผลิตสื่อเพื่อบริการสังคม ตั้งแต่ปีการศึกษา 2542 ถึงปัจจุบัน เพื่อดำเนินงานให้นักศึกษามีโอกาสฝึกผลิตสื่อ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และโครงงานด้านนิเทศศาสตร์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษา มีจิตอาสา พร้อมบริการและบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม และเริ่มนำรายวิชาศิลปะการเล่าเรื่องและโครงการดังกล่าวมาผนวกกันในปี 2558 เพื่อผลิตละครเพื่อผู้มีความบอกพร่องทางการมองเห็น และยังคงดำเนินเป็นประจำทุกปี

ในการศึกษาเรื่องการสร้างสรรค์ละครเพื่อผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น ศึกษาการผลิตละครของนักศึกษาวิชาศิลปะการเล่าเรื่อง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จำนวน 67 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่มเรียน แต่ละกลุ่มเรียนแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย เพื่อผลิตละครสร้างสรรค์ให้กับนักเรียนชั้นอนุบาล ประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 5 ณ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ ในวันที่ 14, 21 และ 23 พฤศจิกายน 2561

ละครเพื่อผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็นมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ให้นักศึกษาประยุกต์ทฤษฎีการเล่าเรื่อง และการทำเสียงบรรยายภาพ เพื่อนำทฤษฎีดังกล่าวมาผลิตละครคุณธรรม เพื่อแสดง ณ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ (2) ให้นักศึกษาเข้าใจผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น โดยผ่านกระบวนการการเล่าเรื่องผ่านละคร และการทำเสียงบรรยายภาพ บทความนี้เขียนถึงกระบวนการการคิดละครสร้างสรรค์โดยมีนักศึกษาเป็นจุดศูนย์กลาง โดยเริ่มจากคิดบท ฝึกซ้อม ฝึกทำเสียงบรรยายภาพ และแสดงจริง ณ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ

การทำละคร เป็นการใช้ศาสตร์การเล่าเรื่อง ทั้งการเล่าเรื่องผ่านการเขียน (บท) การพูด และการแสดงเข้าด้วยกัน เมื่อต้องแสดงให้กับผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น นักศึกษาจึงต้องศึกษาเรื่องการลงเสียงบรรยายภาพ และการฝึกซ้อม การผลิตละคร นอกจากจะเป็นการสร้างงานศิลปะแล้ว ยังก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ด้วย ดังที่ยุทธนาบุญ อาชาทอง (Boonarchatong, 2015) กล่าวว่าการฝึกซ้อมละครทำให้เกิดทักษะความชำนาญไม่ต่างจากศิลปะแขนงอื่น ๆ การเรียนรู้ศิลปะการแสดง และการผลิตละครจริง เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มพูนทักษะการเล่าเรื่องผ่านการแสดง เพื่อใช้ในวิชาชีพด้านนิเทศศาสตร์ในอนาคต

การสร้างสรรค์ละครในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการละครเชิงสร้างสรรค์ในการผลิตละคร โดยคิดบทจากทฤษฎี Morphology of the Folk Tale ของ Vladimir Propp (1975) และ ทฤษฎีการละครของ Aristotle โดยกำหนดตัวละคร ฝึกซ้อม เตรียมอุปกรณ์ การลงเสียงบรรยายภาพ โดยใช้แนวคิดของ Joel Snyder (2014) รวมถึงการแสดงจริง โดยใช้การแสดงแบบละครที่มีเด็กร่วมแสดง (participatorial theatre) (Boonarchatong, 2015) จากนั้นจึงสัมภาษณ์ผู้ชม และให้ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ละครแสดงความคิดเห็น ขณะเล่นละคร ผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมเด็ก ๆ ผู้ชม และเก็บข้อมูลแบบไม่เป็นทางการด้วยการพูดคุยกับผู้ชมเนื่องจากผู้ชมเป็นเด็กเล็ก และสรุปผลจากข้อมูลที่ได้

บทความนี้ อธิบายถึงการสร้างสรรค์ละครโดยรวม แต่ใช้ละครเรื่อง *สหายแห่งป่า* เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นละครที่ ดึงความสนใจทำให้เด็กๆ นิ่งฟัง และมีส่วนร่วมกับละครได้อย่างสนุกสนาน โดยนักศึกษากลุ่มที่ยังไม่ได้แสดงละครได้ช่วยนำเด็ก ๆ ให้มีส่วนร่วมในการเล่นละครด้วย

หลังจากการแสดง เด็ก ๆ ผู้ชมยังสรุปข้อคุณธรรมที่ผู้สร้างสรรค์ต้องการจะบอกได้ คือความสามัคคี

จากการสัมภาษณ์ วรพรรณสร เทพแสง (Thepsaeng, 2018) หัวหน้าระดับชั้นอนุบาล โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ ได้ข้อสรุปว่าเรื่อง*สหายแห่งป่า* เป็นกลุ่มที่แสดงได้ดีที่สุด และดึงความสนใจของผู้ชมได้มากที่สุด ในจำนวนทั้งสิ้น 8 กลุ่ม จากโครงการ (Thepsaeng, 2018)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้ทฤษฎีการเล่าเรื่องและการทำเสียงบรรยายภาพ เพื่อผลิตละครคุณธรรมสำหรับผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของนักศึกษาผ่านการผลิตละครเพื่อผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผลิตละครคุณธรรมสำหรับผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น โดยใช้ทฤษฎีการเล่าเรื่อง และการทำเสียงบรรยายภาพ

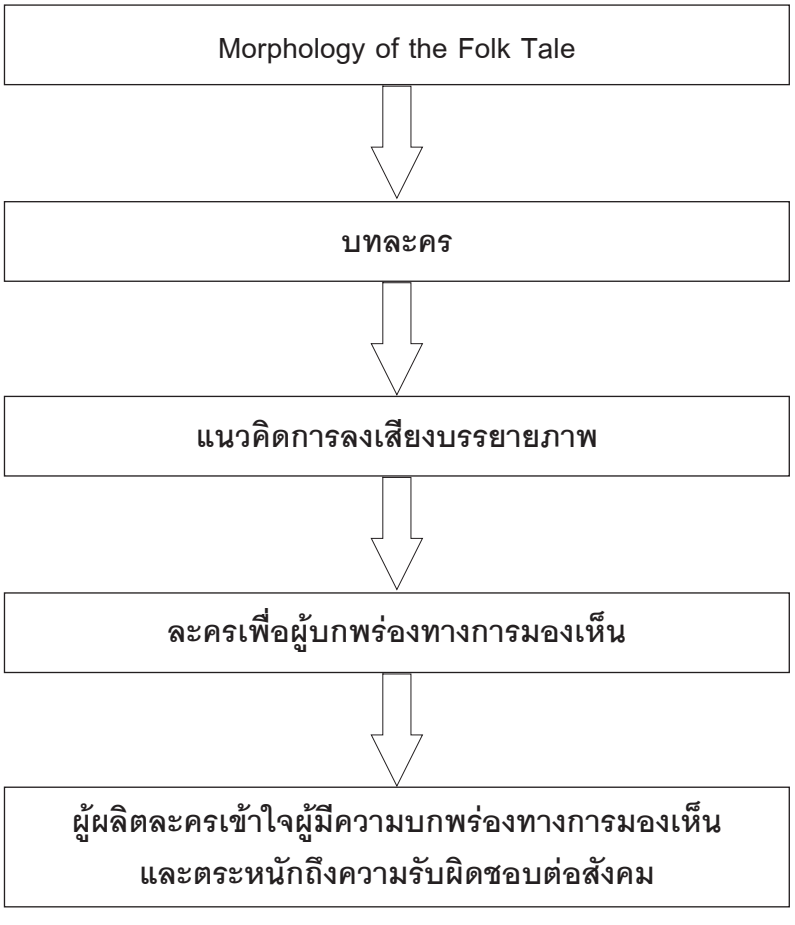
ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการผลิตละครสร้างสรรค์โดยนักศึกษาในวิชาศิลปะการเล่าเรื่อง และโครงการ Voice of Love คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จำนวน 67 คน และนักเรียนชั้นอนุบาล ประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 5 และคุณครู ณ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎี Morphology of the Folk Tale
2. แนวคิดการลงเสียงบรรยายภาพ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานสร้างสรรค์ละครเวทีสำหรับเยาวชนผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น ใช้ทฤษฎี Morphology of the Folk Tale ของ Vladimir Propp (1975) ในการคิดบท เนื่องจากเป็นโครงเรื่องที่สรุปมาจากนิทานพื้นบ้านที่คนฟังคุ้นชิน ทำให้เข้าใจเรื่องราวได้ง่าย



ทฤษฎี Morphology of the Folk Tale

ทฤษฎี Morphology of the Folk Tale ของ Vladimir Propp (1975) มีการจำแนกโครงเรื่องจากการศึกษานิยายพื้นบ้าน เป็น 31 โครง ดังนี้ (1) การหายไปของคน หรือของ มีการช่วยเหลือ (2) สถานที่ต้องห้าม การห้ามทำบางสิ่งบางอย่าง (3) การเข้าไปในที่ต้องห้าม หรือการกระทำในสิ่งต้องห้าม (4) การสอดแนม การลาดตระเวน (5) ตัวร้ายได้ข้อมูลเกี่ยวกับเหยื่อหรือตัวเอก (6) การหลอกลวง (7) ตัวเอกถูกหลอก (8) ตัวเอกถูกทำร้าย ด้วยรูปแบบต่าง ๆ (9) มีคนมาช่วยตัวเอก (10) ตัวเอกคิดสู้ (11) ตัวเอกออกจากบ้าน (12) ตัวเอกผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ นานา ได้รับการช่วยเหลือจากผู้ช่วย (13) ตัวเอกทำอะไรสักอย่าง (14) ตัวเอกใช้พลังพิเศษ (15) ตัวเอกได้รับการแนะนำให้ไปหาคน หรือของที่หายไป (16) ตัวเอกสู้กับตัวร้าย (17) ตัวเอกมีแผลเป็น หรือได้ของที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว เช่นแหวน (18) ตัวเอกชนะ เหล่าร้าย (19) สิ่งชั่วร้ายสลายไป (20) ตัวเอกกลับบ้าน (21) ตัวเอกตามหาสิ่งที่ต้องการ (22) ตัวเอกได้รับการช่วยเหลือ (23) ตัวเอกไปอยู่ในประเทศอื่น หรือไปบ้าน แต่คนที่บ้านจำไม่ได้ (24) ตัวร้ายปลอมเป็นตัวเอก (25) มีบททดสอบยาก ๆ (26) ภารกิจสำเร็จ (27) คนจำตัวเอกได้จากแผลเป็น ปาน หรือแหวน (28) ตัวร้ายถูกเปิดโปง (29) ตัวเอกถูกแต่งตัวใหม่ หรือแปลงร่าง (30) ตัวร้ายโดนลงโทษ (31) มีการแต่งงาน หรืออยู่อย่างมีความสุข

ในการผลิตละครเพื่อผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น นักศึกษาแต่ละกลุ่มเลือกใช้โครงเรื่องของ Vladimir Propp บางส่วน โดยใช้ตัวละครต่างกัน เช่น ชาวบ้าน เจ้าหญิง เจ้าชาย และสัตว์ป่า

แนวคิดการลงเสียงบรรยายภาพ

ในการทำเสียงบรรยายภาพนั้น โครงการนี้ใช้แนวคิดของ Joel Snyder ซึ่งเป็นผู้ผลิตเสียงบรรยายภาพให้กับการแสดงในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการแสดงงานศิลปะ และพิพิธภัณฑ์ในประเทศสหรัฐอมริกา และเป็นผู้บรรยายด้านการผลิตเสียงบรรยายภาพสำหรับผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น ให้กับผู้สนใจทั่วโลก เพื่อให้ผู้ที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และเข้าใจวัฒนธรรมการแสดงเพื่อให้เข้าสังคมกับคนสายตาปกติได้เกิดความเท่าเทียมทางวัฒนธรรมในสังคม

การทำเสียงบรรยายภาพ ใช้แนวคิดของ Snyder (2014) ดังนี้

1. ใช้คำอธิบายเรื่อง “สี” ซึ่งมีความสำคัญสำหรับคนตาบอด แม้ว่าจะตาบอดตั้งแต่เกิดก็ตาม คนตาบอดตั้งแต่เกิดรู้จักสี ชอบสี รู้ว่าสีเชื่อมโยงกับสิ่งต่าง ๆ ในโลก คนตาบอดแต่กำเนิดเข้าใจสีจากการได้ยิน มีการตีความสีแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ในการทำเสียงบรรยายภาพอาจบรรยายเรื่องสีได้ โดยไม่ต้องเน้นมาก

2. การใส่คำบรรยาย ควรเลือกคำบรรยายให้เข้ากับเสียงอื่น ๆ ในภาพ ทั้งน้ำเสียง และเสียงบรรยาย กิริยาบุคลิกของตัวละคร ควรให้เข้ากับลักษณะของตัวละครนั้น ๆ อาจใช้ผู้บรรยายหลายคน เพื่อให้เข้ากับลักษณะของผู้แสดง

3. การใช้คำกริยา และคำขยาย ช่วยให้ผู้ฟังจินตนาการภาพตามได้ง่าย

4. คำบรรยายควรใช้ภาษาให้สละสลวย งดงาม คล้องจอง เขียนให้คนฟังได้สุนทรีรส เพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้เรื่องราวที่นำเสนอ

5. เมื่อเขียนคำบรรยายเสร็จแล้ว ควรมีบรรณาธิกรปรับปรุงบทอีกรอบ เพื่อไม่ให้เนื้อหาของบทขัดแย้งกันหรือไม่สอดคล้องกัน ในกรณีที่มีผู้เขียนคำบรรยายหลายคน การสร้างละครสร้างสรรค์ในโครงการนี้ นักศึกษาทุกคนในกลุ่มช่วยกันคิด ผู้กำกับละคร และ เจ้าของเรื่องที่ได้รับเลือกมาทำละครเป็นผู้ตรวจทานบทในขั้นสุดท้าย เนื่องจากเป็นผู้เข้าใจบทมากที่สุด

6. การทำเสียงบรรยายภาพไม่ควรบอกอารมณ์ หรือตีความ แต่เป็นการอธิบายลักษณะการแสดง หรือสิ่งที่เกิดขึ้นให้ผู้ชมเห็น เพราะมีบทพูด และเสียงประกอบช่วยให้ผู้ชมตีความอยู่แล้ว เช่น บรรยายว่าช้างกระทืบเท้าอย่างรุนแรง แทนการบอกว่าช้างโกรธมาก

7. ผู้ทำเสียงบรรยายภาพควรตระหนักว่าผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็นอาจมองไม่เห็น แต่สมองยังดีอยู่ไม่ต้องเขียนอธิบายโดยละเอียด เพื่อเปิดพื้นที่ทางความคิดให้ผู้ชมจินตนาการตามเรื่องที่เกิดขึ้น แต่ควรระบุสิ่งที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจน ให้นึกภาพตามได้ ต้องพิจารณาการใช้คำมาก ต้องคิดว่า คำไม่กี่คำ เลือกมาอย่างดีจะเป็นภาพที่สดใส มีชีวิตชีวา และน่าจดจำ

8. ในการบอกขนาดหรือระยะ จะไม่ระบุเป็นตัวเลข ควรเปรียบเทียบให้เห็นภาพอุปมาอุปมัย โดยเปรียบเทียบกับสิ่งของที่มีอยู่ทั่วไป เช่น พื้นที่กว้างเท่าสนามฟุตบอล หรือเด็กตัวสูงเท่าโต๊ะ ทั้งนี้การเปรียบเทียบกับสิ่งใดควรให้สอดคล้องกับอารมณ์ของเรื่อง

ในกรณีละครเรื่อง *สหายแห่งป่า* บทพูดของสัตว์ต่าง ๆ จะสร้างภาพและสร้างอารมณ์ให้ผู้ชมเข้าใจได้ และมีเสียงประกอบเพื่อเร้าอารมณ์ขณะแสดง ขณะเล่นจะมีนักศึกษาที่ไม่ได้แสดงนั่งกับเด็กผู้ชม เพื่ออธิบายในสิ่งที่เด็ก ๆ ไม่เข้าใจ ทำให้ละครลื่นไหล ไม่ติดขัดสำหรับผู้ชม และนักแสดง

บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยของธีร์ธวัช เจนวัชรรักษ์ (Janevatchararuk, 2011) เรื่องการสร้างออดิโอเดสคริปต์ชั่น [การลงเสียงบรรยายภาพ] ในภาพยนตร์การ์ตูน เพื่อเด็กพิการทางการมองเห็น ได้ผลการวิจัยว่า กระบวนการผลิตเสียงบรรยายภาพเป็นกระบวนการที่ละเอียด ในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) การเลือกคำที่จะใช้สื่อสาร ต้องวิเคราะห์ระดับภาษาของกลุ่มตัวอย่าง และภาษาที่กลุ่มตัวอย่างเข้าใจได้ (2) ต้องการวิเคราะห์เรื่องราวรวม และเลือกประเด็นที่จำเป็นต้องสื่อสาร (3) วางแผนและตัดสินใจในการเขียนบทบรรยาย และ (4) สื่อสารอารมณ์ของเรื่องผ่านบทบรรยาย เพราะ “เสียง” จะทำหน้าที่เป็น “ภาพ” และทำหน้าที่แทน “การแสดง” ของตัวละครทั้งหมดในจอ ดังนั้น ทักษะการใช้เสียงเพื่อสื่อสารอารมณ์จึงเป็นสิ่งที่สำคัญเท่ากับการเลือกคำเพื่อสื่อสารเพื่อเล่าเรื่อง

บทความของภัทธิรา กลิ่นเลขา (Klinlekhar, 2018) เรื่องละครวิทยุสำหรับคนพิการทางสายตา ได้ผลการศึกษาคือ กระบวนการผลิตละครวิทยุ มีทั้งหมด 9 ขั้นตอน คือ 1. รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน 2. การวางแผนผลิตรายการ 3. เขียนบท 4. จัดเตรียมวัสดุ

5. ประสานงาน 6. ซักซ้อม 7. บันทึกเสียง 8. ตรวจสอบคุณภาพ และ 9. ติดตามประเมินผล การผลิตละครวิทยุสำหรับคนพิการทางสายตา มีความแตกต่างของกระบวนการผลิตละครวิทยุกับคนทั่วไป คือ ขั้นตอนการเขียนบทและขั้นตอนการซักซ้อมก่อนการผลิตจะใช้เวลามากกว่า เทคนิคของการฝึกซ้อมคือ ในการซ้อม ผู้พิการพยายามทำซ้ำหลาย ๆ รอบและหากลืมบทจะมีการแตะตัวว่าถึงคิวของตนเอง และบางกลุ่มจะใช้เทคนิค นั่งเรียงเป็นวงกลม ตามลำดับของเรื่องราว เพื่อให้ง่ายต่อการนำเสนอ งานวิจัยพบว่า ผู้วิจัยมีน้ำเสียงที่ดี มีสมาธิและความจำดีมาก (Klinlekhar, 2018)

ภัทธิรา สรุปว่าผู้พิการทางสายตาเปิดรับรายการวิทยุรายการปกิณกะบันเทิง และรายการเพลงมากที่สุด ส่วนเหตุผลที่ผู้พิการทางสายตาเปิดรับรายการวิทยุ ได้แก่ เพื่อความบันเทิงเป็นหลัก ลักษณะของการเปิดรับฟังสื่อวิทยุ คือนั่งฟังคนเดียว มีความตั้งใจในการรับฟังรายการวิทยุตลอดรายการ ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าปัจจุบันรายการวิทยุกระจายเสียงประเภทต่าง ๆ มีความเหมาะสมสำหรับคนพิการทางสายตา (Klinlekhar, 2018)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการร่วมกับนักศึกษาในวิชาศิลปะการเล่าเรื่อง และโครงการ Voice of Love คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จำนวน 67 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่มเรียน แต่ละกลุ่มเรียนแบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย นักศึกษามีส่วนร่วมในโครงการวิจัย และเป็นจุดศูนย์กลางในการดำเนินการ นับตั้งแต่คิดบท ซ้อม ฝึกการทำเสียงบรรยายภาพ และแสดงจริง เพื่อผลิตละครสร้างสรรค์ให้กับนักเรียนชั้นอนุบาล ประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 5 ณ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ ในวันที่ 14, 21 และ 23 พฤศจิกายน 2561

กระบวนการการคิดละครใช้วิธีการละครเชิงสร้างสรรค์ในการผลิตละคร โดยคิดบทจากทฤษฎี Morphology of the Folk Tale ของ Vladimir Propp (1975) และ ทฤษฎีการละครของ Aristotle กำหนดตัวละคร การฝึกซ้อม เตรียมอุปกรณ์ การลงเสียงบรรยายภาพ โดยใช้แนวคิดของ Joel Snyder (2014) รวมถึงการแสดงจริง โดยใช้การแสดงแบบละครที่มีเด็กร่วมแสดง (Participatorial Theatre) (Boonarchatong, Creative Drama for the Development of the Students' Performace concerns the social, 2015)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ในการสร้างสรรค์ละครเพื่อผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น ผู้ศึกษาบรรยายทฤษฎีของ Vladimir Propp ให้นักศึกษาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์บท จากนั้นให้นักศึกษาแต่ละคนคิดเรื่อง และนำเรื่องที่มีความเป็นไปได้ที่จะทำละครมากที่สุด คือมีบุคลิกและจำนวนตัวละครเหมาะกับเยาวชน และบุคลากรในกลุ่ม มีปมความขัดแย้งที่น่าสนใจ และเหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย มาให้แต่ละกลุ่มระดมความคิดสร้างสรรค์เขียนเป็นบท มีการกำหนดตัว

ละครขณะเขียนบท โดยใช้นักศึกษาที่มีบุคลิกเข้ากับบท และให้ตัวละครคิดบทพูดเพิ่มเติม ขณะคิดบทพูดยังมีการปรับเปลี่ยนตัวละครให้บทเป็นบทที่เข้าปากตัวละคร ดังที่ ยุทธนา (Boonarchatong, Creation of Modern Thay Play Scripts, 2017) กล่าวว่า การที่บทพูดเข้าปากนักแสดง จะช่วยให้การแสดงและนักแสดงพูดให้สมจริงมากขึ้น (Boonarchatong, Creation of Modern Thay Play Scripts, 2017) จากนั้นให้นักศึกษาเพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้ชม เนื่องจากเป็นการแสดงกับกลุ่มเด็กเล็ก และทำเสียงบรรยายให้ผู้ชมที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นเข้าใจเรื่องราวได้

ในเรื่อง *สหายแห่งป่า* ใช้ Morphology of the Folk Tale ของ Vladimir Propp (1975) ดังนี้ *สหายแห่งป่า* เป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวนก ที่มีนายพรานมาจุดไฟใต้รัง (ตัวเอกถูกทำร้าย ด้วยรูปแบบต่าง ๆ) ลูกนกจึงร้องขึ้น ทำให้นายพรานทราบว่ามีรังนกอยู่บนต้นไม้ (ตัวร้ายได้ข้อมูลเกี่ยวกับเหยื่อ หรือตัวเอก) และต้องการนำนกมาปิ้งกิน ทำให้ต้องออกไปจากรัง (มีบททดสอบยาก ๆ) (ตัวเอกออกจากบ้าน) เพื่อขอความช่วยเหลือจากสัตว์ต่าง ๆ (ตัวเอกทำอะไรสักอย่าง) บรรดาสัตว์ป่าหลากหลายชนิดจึงออกมาช่วยตัวเอก (มีคนมาช่วยตัวเอก) (ตัวเอกผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ นานา ได้รับการช่วยเหลือจากผู้ช่วย) จนนายพรานหนีไป (ตัวเอกชนะ เหล่าร้าย) (สิ่งชั่วร้ายสลายไป) (ตัวร้ายโดนลงโทษ) และสัตว์ป่าอยู่กันอย่างผาสุข (อยู่อย่างมีความสุข) (Propp, 1975)

จากนั้นให้นักศึกษาในกลุ่ม *สหาย-แห่งป่า* ร่วมกันกำหนดตัวละคร โดยให้บทเข้ากับบุคลิกตัวแสดง และเพิ่มการมีส่วนร่วมของเด็ก ๆ ผู้ชม เนื่องจากผู้ชมเป็นเด็ก และประสาทสัมผัสทางการเห็นไม่สมบูรณ์ หากแสดงละครโดยการแสดงฝ่ายเดียว ไม่ให้เด็ก ๆ มีส่วนร่วมจะเหมือนกับการพูดให้เด็กฟัง เด็ก ๆ จะหมดความสนใจได้ง่าย และไม่ต้องการฟังอีกต่อไป การแสดงกับเด็กเล็ก ควรให้เด็กมีส่วนร่วม เช่นเดียวกับละครเรื่อง *สหายแห่งป่า* ซึ่งมีการกำหนดให้เด็ก ๆ มีส่วนร่วมแทบจะทุกขั้นตอนของการแสดง อาทิ ขณะที่ป่าถูกบุกรุกจากนายพรานทีมงานกำหนดให้ผู้แสดง “เข้าไปเล่นกับน้อง พร้อมเสียงซู่ ๆ ให้น้องเงียบ” เมื่อพญาอินทรีย์กระพือปีกสร้างลมเพื่อไล่นายพราน ผู้แสดงและนักศึกษากลุ่มที่ไม่ได้แสดง พัดลมใส่น้อง ๆ รวมถึงเมื่อช้างพ่นน้ำเพื่อดับไฟของนายพรานมีการพรมน้ำใส่เด็ก ทำให้เด็ก ๆ มีส่วนร่วมและมีความรู้สึกไปกับเหตุการณ์ละครที่อยู่ตรงหน้า และมีเสียงประกอบซึ่งเตรียมการไว้ล่วงหน้าไว้เพิ่มอารมณ์ให้ผู้ชมคล้อยตามไปกับเรื่องอีกด้วย (Rungruangyotmetee, 2561)

หลังจากทำบทละครแล้ว ผู้สอนบรรยายเรื่องการลงเสียงบรรยายภาพ ของ Joel Snyder ในลักษณะการสอนเชิงปฏิบัติการ จากนั้นให้ผู้เรียนลงเสียงบรรยายภาพ และลองอัดเสียงจริง เพื่อให้ผู้ผลิตตระหนักรู้ว่าหากมีแต่เสียงแล้ว ผู้ชมจะเข้าใจเรื่องราวโดยไม่เห็นภาพหรือไม่

ในการซ้อม ยังคงมีการเปลี่ยนตัวละครให้เหมาะสมกับบุคลิกของตัวละครตามบทที่วางไว้ตลอดเวลา เนื่องจากไม่ใช่บทละครที่เป็น

แบบฉบับ (tradition play) ซึ่งใช้แสดงในโรงละคร ละครเพื่อผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น ไม่มีอะไรตายตัว เป็นละครที่ไม่เป็นแบบฉบับ (non illusion style) เน้นที่การเล่าเรื่อง (story theatre) จินตนาการ (imagination) ใช้ลีลาท่าทาง ประกอบดนตรี และเสียงประกอบ เนื่องจากผู้ชมมีความบกพร่องทางการมองเห็น จึงเน้นที่การเคลื่อนไหวของตัวละคร เพื่อให้เกิดแรงสั่นสะเทือนไปถึงผู้ชม เช่น การกระทืบเท้า การวิ่ง วุ่นวายของตัวละคร การพัดให้เกิดลม เป็นละครที่เด็กมีส่วนร่วมแสดง (participatory theatre) การเขียนบทประเภทนี้จะต้องเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการแสดง จึงปรับเปลี่ยนได้เรื่อย ๆ แทรกการแสดงสด (improvisation theatre) ขณะแสดง ตามอารมณ์และสมาธิของผู้ชม ในการเล่นจริง *สหายแห่งป่า* ยังมีการเพิ่มเรื่องราว การเคลื่อนไหวร่างกาย การใช้อุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมของผู้ชม เพื่อให้เหมาะกับสถานการณ์ (Damrhung, 2004; Waewhong, 2007)

หลังการเล่นละครกับผู้ชมจริง ผู้วิจัยสัมภาษณ์เด็ก ๆ ผู้ชม และครูผู้ดูแลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เห็นได้ว่า เด็ก ๆ เข้าใจเรื่องราว ชอบละคร ได้รับความสนุกสนาน และต้องการให้มีการแสดงบ่อย ๆ โดยแสดงความเห็นว่า “อยากให้มาจัดทุกวันเลย” “อยากให้มาอีก นอนนี่เลย” การแสดงละครกับเด็ก ยังพัฒนาเป็นละครเพื่อการศึกษาได้ด้วย (theatre in education) เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ โดยแทรกวิชาการ เช่นการนับเลข สุขศึกษา กฎหมาย ความปลอดภัย และอื่น ๆ ไว้ในละคร เพื่อให้ความรู้ต่อเด็กและเยาวชน เป็นการแบ่งเบาภาระการสอนในระบบจากอาจารย์ผู้สอน

อาจารย์วรพรรณสร เทพแสง (Thepsaeng, 2018) โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ มีความพึงพอใจกับละครกลุ่มต่าง ๆ แตกต่างกัน อาจารย์ให้คำแนะนำว่า ในการแสดงละครกับเด็ก ต้องให้เด็กมีส่วนร่วมหรือทำกิจกรรมกับเด็กตลอดเวลา เนื่องจากเด็กอายุน้อย สมาธิสั้น ไม่สามารถจดจ่อกับอะไรได้เป็นเวลานาน ยิ่งมีความบกพร่องทางการมองเห็นด้วยแล้ว หากเล่นละครโดยไม่มีส่วนร่วมกับเด็ก จะทำให้เด็กหมดความสนใจ และต้องการทำอย่างอื่น ไม่ต้องการชมละคร หรือไม่อยากอยู่ในห้อง ส่วนเรื่อง *สหายแห่งป่า* และเรื่อง ป่าแห่งความกล้า ซึ่งแสดงในวันเดียวกัน อาจารย์ให้ความเห็นว่าเป็นละครที่สร้างความสนใจกับเด็กได้ดี นอกจากการแสดงที่กำลังแสดงอยู่ ทีมงานที่มาช่วยดูแลน้อง ๆ ขณะรอการแสดง ยังคอยช่วยอธิบายและช่วยพาเด็ก ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมกับการแสดงด้วย การแสดงละครจึงเป็นการสร้างน้ำหนึ่งใจเดียวของทีมงาน และจะประสบความสำเร็จได้ด้วยความสามัคคีร่วมมือร่วมใจ ซึ่งไม่สามารถสอนจากเอกสารตำราได้ แต่ฝึกฝนได้ด้วยการปฏิบัติจริง

หลังจากการแสดงละคร ผู้สอนยังให้นักศึกษาเขียนแสดงความรู้สึกต่อละคร ในประเด็นการประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการแสดงละคร และการผลิตเสียงบรรยายภาพ

ในการผลิตเสียงบรรยายภาพ นักศึกษาชื่นชอบกิจกรรมนี้ โดยให้ข้อมูลว่า กิจกรรมนี้ “ทำให้รู้จักเพื่อน ๆ มากขึ้น” “ทุกคนให้ความ

ร่วมมือในการทำงานดี" "ได้เห็นศักยภาพของแต่ละคน" "เป็นสิ่งที่แปลกใหม่ เกิดจินตนาการในการเล่าเรื่อง ได้วางแผนว่าจะอัดเสียงอย่างไร และนำเสียงพูดที่อัดได้แล้ว มาใส่เสียงดนตรี และ เสียงประกอบ เพิ่มอรรถรสในการฟัง" "ได้เรียนรู้ ฝึกการตัดต่อเสียง ขณะทำงาน" "การลงเสียง ยังช่วยให้การแสดงละครสมบูรณ์แบบมากขึ้น และเห็นจุดบกพร่องของละครว่าควรแก้อะไร"

ส่วนการซ้อมและการแสดงละคร นักศึกษาทั้งหมดชื่นชอบกิจกรรมการแสดงละครเพื่อผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น กล่าวว่า "ได้ประสบการณ์ใหม่ เพราะเป็นละครที่ต้องเน้นที่เสียง" "รู้สึกสนุก ได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ ปลดปล่อย ผ่อนคลาย" หลายคนกล่าวว่าการผลิตละครทำให้ได้สังคมในหมู่เพื่อน ๆ "ได้รู้จักเพื่อนมากขึ้น" "ได้แลกเปลี่ยนความรู้" จากความคิดเห็นของนักศึกษา เห็นว่าการแสดงละคร ทำให้ได้ใช้เรียนรู้และออกแบบละครแบบที่มีเด็กร่วมแสดง (participatorily theatre) คือ ได้ช่วยกันคิดบทละคร คิดวิธีให้น้อง ๆ มีส่วนร่วมในละคร ได้แสดงความสามารถ กล้าแสดงออก คิดฉาก ออกแบบเสียงประกอบ และเห็นความสำคัญของการซ้อมละคร ตั้งใจซ้อม "เพื่อจะได้ไปเล่นให้น้องฟังได้อย่างไม่ผิดพลาด ลื่นไหล ตรงไหนบกพร่องก็ยังแก้ไขทัน" ซึ่งการแก้ไขบทนี้ มีการปรับเปลี่ยนเรื่อย ๆ จนถึงวันแสดง และขณะแสดง เนื่องจากเป็นละครที่ให้ผู้ชมมีส่วนร่วม แม้จะมีการเตรียมการและซ้อมเป็นอย่างดีแล้ว ก็ยังมีสิ่งที่ไม่อาจคาดเดาได้เสมอ เช่นกลุ่มที่เล่นเป็นกลุ่มสุดท้าย (23 ตุลาคม 2561) มีเด็กผู้ชมสองคนขอเล่นเป็นตัวละครด้วย บทจึงต้องปรับเปลี่ยนบทขณะแสดงตามตัวละครที่เพิ่มขึ้น

การแสดงดังกล่าวยังทำให้นักศึกษาเข้าใจผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็นได้ นักศึกษาผู้เข้าร่วมโครงการได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำเสียงบรรยายภาพว่า "มีความตั้งใจอยากให้เด็ก ๆ สนุกกันจริง ๆ" "ถึงจะลงแค่เสียง แต่ต้องแสดงอินเนอร์ ให้คนที่ได้ยินเห็นภาพ ให้น้องเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้น" ส่วนการแสดงละคร นักศึกษาให้ความเห็นว่า "ตั้งใจซ้อมละคร เพื่อให้ไปเล่นให้น้องฟังได้อย่างลื่นไหล ไม่ผิดพลาด ให้น้องมีความสุขมากที่สุด" นักศึกษาประทับใจที่ได้ไปแสดงละครให้น้อง ๆ ที่โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ นักศึกษาให้ความเห็นว่า กิจกรรมนี้ ทำให้ "ได้ใกล้ชิดกับน้อง และนำให้น้องไปร่วมกิจกรรมด้วย"

อภิปรายผลการวิจัย

จากการแสดงละครเพื่อผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็น นักศึกษาผู้เข้าร่วมโครงการได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎี Morphology of the Folk Tale ของ Vladimir Propp (1975) เพื่อคิดบท เนื่องจากทฤษฎีดังกล่าว เป็นการถอดโครงเรื่อง (plot) มาจากนิทานพื้นบ้าน ผู้ผลิตและผู้ชมมีความคุ้นชิน จึงเป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย

การลงเสียงบรรยายภาพของ Joel Snyder (2014) ในการเขียนบทบรรยาย ลงเสียงตัดต่อ เสียงพูด เสียงประกอบ และเสียงดนตรี เพื่อผลิตเสียงบรรยายละครให้ผู้ชมได้จินตนาการถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้การแสดงแบบละคร

ที่มีเด็กร่วมแสดง (participatorily theatre) และละครเพื่อการศึกษาละครเพื่อการศึกษา (theatre in education)

การแสดงแบบให้เด็กมีส่วนร่วมนี้ ยังทำให้นักศึกษาได้สัมผัสใกล้ชิดกับผู้มีความบกพร่องทางการมองเห็นและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ระหว่างการซ้อมละคร นักศึกษาขออนุญาตซื้อขนมไปเลี้ยงน้อง ๆ ณ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ ตรงเวลามากขึ้น พยายามระวังคำพูดกิริยามารยาท และทำตามกฎของโรงเรียนเป็นอย่างดี

สุดท้าย การผลิตละครสร้างสรรค์ทำให้นักศึกษาได้ความรู้ ความคิด และเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง การผลิตละครเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ความร่วมมือร่วมแรงใจกัน ทำให้นักศึกษาได้สังคมในกลุ่มเพื่อน เข้าใจเพื่อน และตัวเองมากขึ้น รู้ศักยภาพของตัวเองและเพื่อนในกลุ่ม และใช้ศักยภาพของตัวเองสร้างผลงานที่ดี เป็นการสร้างสังคมเกื้อกูลกันในการทำงานในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ขณะแสดงละครแบบผู้ชมมีส่วนร่วม ควรมีการปรับเปลี่ยนขณะแสดง ไม่ควรยึดติดกับบทจนเกินไป

2. ควรนำศาสตร์ละครมาร่วมในบทเรียน สร้างการเรียนรู้ด้านวิชาการให้นักเรียนระดับชั้นอนุบาล และชั้นประถม

REFERENCES

Boonarchatong, Y. (2015). Creative drama for the development of the Students' Performance concerns the social. National Conference Naresuan Research 12 Research and Innovative with National Development (pp. 1743-1752). Pitsanulok: Naresuan University. Retrieved December 2, 2018, from http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:uzav_fdQA3IJ:conference.nu.ac.th/nrc12/downloadPro.php%3FpID%3D444%26file%3D444.pdf+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=th (in Thai)

Boonarchatong, Y. (2017). Creation of modern Thai play scripts. Dhurakij Pundit Journal, 2, 389-418. Retrieved December 3, 2018, from http://www.dpu.ac.th/commarts/journal/upload/issue/CFo8NCHoSv. (in Thai)

Damrhung, P. (2004). Youth theatre. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)

Janevatchararuk, T. (2011). The creation of audio description in animated feature for visually-impaired children. Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)

Kaewprasert, O. (Producer), Kaewprasert, O. (Writer), & Kaewprasert, O. (Director). (2017). Theatre for the blinds [Television News]. Thailand :2017. (In Thai) Retrieved December 3, 2018, from https://www.youtube.com/watch?v=JH1Q9SoptsE

Klinlekhar, P. (2018). Drama radio for blind. 10th National Conference on Disabilities, Department of Empowerment of Persons with Disabilities, organized by Ministry of Social Development and Human Security, and King Mongkut's University of Technology Thonburi (pp. 1-13). Centra by Centara Government Complex Hotel & Convention Centre, Bangkok

Propp, V. (1975). Morphology of the folk tale. 2nd edition. Vol. 9. (L. Scott, Trans.) Austin: University of Texas Press.

Rungruangyotmetee, M. (2018). Friends of the forest. (M. Rungruangyotmetee, Director, & M. Rungruangyotmetee, Performer) Phayathai, Bangkok, Thailand. (in Thai)

Snyder, J. (2014). Audio description training. Bangkok: Thailand Association of the Blind. Thepsaeng, W. (2018). Interviewer on November. 23, 2018. (in Thai)

Waewhong, N. (2007). Introduction to dramatic arts. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)